

OILA MA'NAVIYATI

*O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi,
Andijon viloyati boshqarmasi, Andijon
shahar 5-son texnikumi "Ijtimoiy gumanitar
fanlar" kafedrası tarbiya fani o'qituvchisi
Usanova Barchinoy Shavkatovna*

Annotatsiya: Oila ma'naviyati – xalqimizning asrlar davomida shakllangan boy an'analari, milliy qadriyatlari, axloqiy me'yorlari va ma'naviy tamoyillarining to'liq namoyon bo'ladigan oliy qadriyat hisoblanadi. Oila, eng avvalo, jamiyatning eng kichik bo'g'ini sifatida barqaror taraqqiyot, ijtimoiy totuvlik va har bir insonning ma'naviy yuksalishida muhim rol o'ynaydi. Har bir xalq, shu jumladan, o'zbek xalqi uchun ham oila – hayotning markazi, har qanday ezgu fazilatlarning beshigi va yangi avlodning komil inson bo'lib kamol topishida tayanch maskan bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: oila ma'naviyati, tarbiya, qadriyatlar, an'ana, axloq, mehr-oqibat, oila muhiti, sog'lom muhit, milliy g'oya, zamonaviylik.

Oila ma'naviyati deganda, avvalo, oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro hurmat, mehr-oqibat, axloqiy poklik, fidoyilik, bir-biriga sadoqat, halollik va insoflik kabi fazilatlar tushuniladi. Bunday muhitda o'sgan avlod baraka, baxt va kamolot sari intiladi. Yuksak ma'naviyatli oila har qanday jamiyatning asosiy poydevorini tashkil qiladi, chunki bu dargohda insonda eng qimmatli – insoniylik fazilatlari shakllanadi va ujugin ham, nechog'li navqiron, taraqqiyparvar va salohiyatli bo'lishidan qat'i nazar, o'ziga xos bo'lgan ko'p asrlik an'analari, axloqiy me'yorlarni e'zozlash, sharaf, or-nomus kabi qadriyatlarni asrash zarurati doimo dolzarb bo'lib kelgan. Oila ma'naviyati har bir inson uchun beqiyos maktab bo'lib, unda avvalo farzandlarning tarbiyasi, ularning jamiyatda o'z o'rnini va mas'uliyatini anglash bois yuksak ma'naviylik asosida yo'naltiriladi. Bolaning shaxs sifatida shakllanishida oila muhitining beqiyos ahamiyatini rad etib bo'lmaydi. Ana shu ustivor tamoyillarning o'z-o'zidan emas, avloddan-avlodga, ota-onalardan farzandlarga meros bo'lib o'tishi oila ma'naviy hayotining asosiy belgisidir. Oila, birinchi navbatda, kasb-kor, mehnat, tarbiya, madaniyat va insoniy fazilatlarning kuchli manbasidir. Bu joyda ezgulik, insoniylik, halollik va mehnatsevarlik, oriyat, burchini bilish, hayotga chin dildan munosabat, sabr-toqat kabi yuksak axloqiy tamoyillar shakllanadi va asrab-avaylanadi. Oilaning mustahkamligi, o'zaro hurmat, bir-biriga g'amxo'rlik, mehr-muhabbat, ajralmas birlik – bu kabi tushunchalar oila ma'naviyatining ajralmas qismlaridir. Bunday muhitda

inson mehribon, olijanob, vatanparvar, o'z mehnati va to'g'ri yo'li bilan xalqiga, jamiyatiga xizmat qiluvchi shaxs sifatida shakllanadi [1].

Jamiyat taraqqiyoti, xalq hayoti farovonligi bevosita oiladagi ma'naviy muhitga bog'liq. Har qaysi jamiyatda ro'y beradigan o'zgarishlar, yangilanishlar, taraqqiyot ko'rsatkichlari, avvalo, oilaning ma'naviy qudratidan, undagi tarbiyalovchi kuchdan, axloqiy immunitetdan boshlanadi. Oiladagi to'g'ri tarbiya, mehr-oqibat, ota-ona va farzandlar o'rtasidagi ishonchli munosabatlar, yuksak axloqiy me'yorlar har qanday muammoga bardosh bera oladigan, insoniy fazilatlari yetuk, ajoyib avlodni tarbiyalaydi. Oila ma'naviyatiga xos bo'lgan asosiy tushunchalar – bu or-nomus, iffat, vijdon, halollik, vafo, fidoyilik va samimiyatdir. Bu fazilatlar oila a'zolari o'rtasida mustahkam do'stlik, ishonch, ma'naviy jipslik, ijtimoiy birlikni ta'minlaydi. O'z navbatida, oilada shakllangan bunday muhit nafaqat oila ichida, balki keyinchalik jamiyatda ham o'z samarasini ko'rsatadi. Inson oila bag'rida oriyatli, fidoyi, mas'uliyatli shaxs sifatida kamol topadi. Bunday ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar davrida, globalizatsiya ta'siri kuchaygan bir paytda oila ma'naviyatini asrash va rivojlantirish tobora muhim ahamiyat kasb etadi. Milliy qadriyatlarga sodiqlik, ma'naviy boyliklarni ko'z qorachig'idek asrash va avlodlarga yetkazish har bir oila uchun, har bir inson uchun sharaflı burchga aylanadi. Dunyoqarashi, zamonaviy tafakkuri shakllanayotgan yosh avlod o'z oilasida olgan tarbiyasi asosida doimo o'z iste'dodi, bilim va salohiyatini eng yaxshi yo'nalishga sarf etishga intiladi. Ma'naviyati mustahkam oilada ulg'aygan avlod esa jamiyat taraqqiyotiga o'zining ijobiy hissasini qo'shadi. Oila – xonadondagi a'zolarning ma'naviy va ruhiy uyg'unligini, bir-biriga bo'lgan hurmati, fidoyiligi, mas'uliyati, bag'rikengligi, sabr-toqati orqali jamiyatga sog'lom, yetuk va odil farzandlarni tarbiyalovchi muqaddas makondir. Oiladagi axloqiy muhit, birinchi navbatda, ota-onalarning shaxsiy namunasi, o'zaro muomala madaniyati, hayotga yangicha va to'g'ri yondashuvi orqali farzandlar qalbiga chuqur singib boradi. Oiladagi xotirjamlik, o'zaro mehr-oqibat, fayz-baraka yuksak ma'naviyatli insonlarni voyaga yetkazishning asosiy omillaridan hisoblanadi [2].

Har bir oila o'zining an'analari, qadriyatlari, axloqiy tamoyillari bilan jamiyat hayotiga, ma'naviy salohiyatiga ta'sir ko'rsatadi. Oila muqaddasligiga e'tibor kuchaygan chog'da, ota-onalarning tarbiyadagi mas'uliyati ortadi, avlodlar o'rtasida uzviy bog'liqlik va ma'naviy madaniyat kuchayadi. Jamiyat taraqqiyotining manbai bo'lgan ma'naviyatli oila – millat kelajagi uchun tengsiz ne'matdir. Oilada farzandlar tarbiyasi hamisha muhim ahamiyatga ega bo'lib kelgan. Farzand axloqining, tarbiyasining muhim qismini shunday muhitda oladi. Aynan oilaning ma'naviy muhitidan boshlangan yaxshi xulq va odob, dunyoqarash, faqatgina oila doirasida emas, balki jamiyatda o'z aks-sadoni topadi. Bu esa, o'z-o'zidan, millat va jamiyat hayotini yaxshi tomonga o'zgartiradi. Bugungi kunda oila ma'naviyatining mustahkamligini ta'minlash uchun har bir kishi avvalo o'zidan, o'z harakatidan, o'z

insoniyligidan, xulq-atvoridan, axloqiy qiyofasidan javobgar ekanligini teran anglamoq lozim. Jamiyat farovonligi, taraqqiyoti, kelajakning porloq bo'lishi bevosita oiladagi ma'naviy muhitga bog'liq. Bularning barchasi yaxshi tarbiya, mehr-oqibat, to'g'ri yo'l-yo'riq, ota-onalarning namunasi orqali ta'minlanadi. Oila tarbiyasi – bu doimiy harakat, izlanish, mas'uliyat, bir-biriga ishonch va mehr-muhabbat ustun bo'lgan muhitdir. Oila ma'naviyatini asrash, uni avlodlarga to'liq yetkazish, har bir inson zimmasidagi muhim ijtimoiy va yuksak insoniy vazifadir. Oila bag'rida eng avvalo, milliyligimizga xos bo'lgan oriyat, iffat, vatanparvarlik, o'zlikni anglashi, halollik, hayoli to'g'rilik, sabr-qanoat va burchni bajarish fazilatlari shakllanadi. Bunday ma'naviy boyliklarni asrash va rivojlantirishga har bir oila mas'uldir, har bir inson bunga hissa qo'shishi kerak. Milliy oila qadriyatlari, axloqiy me'yorlar, tarixi va an'analari xalqimiz hayotida muhim o'rin egallaydi va doimiy taraqqiyot kafolati bo'lib xizmat qiladi [3].

Oila mustahkamligi, ma'naviyati jamiyat taraqqiyotining bevosita ko'zgusidir. Mustahkam, ma'naviy salohiyati yuqori oilalarda voyaga yetayotgan avlod baraka, shukronalik, do'stlik va hamjihatlik, insoniy fazilatga to'lgan muhitda tarbiyalanadi. Bu esa uzoq yillar davomida ijtimoiy muhitga, millat taraqqiyotiga kuchli ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Oila ma'naviyati yo'qolgan joyda, afsuski, jamiyatda ham axloqiy inqiroz, ma'naviy bo'shliqlar paydo bo'lishi boshlanadi. Shu bois, har bir xonadon o'z ma'naviy muhitini boyitishi, milliy va zamonaviy qadriyatlarni uyg'unlashtira olishi zarur. O'zaro uchrashuvlar, do'stona suhbatlar, ota-onalarning farzandlari bilan muloqotlari, qarindoshlik rishtalarining mustahkamligi va mehr-oqibat, bularning barchasi oilaning asl ma'naviy boyligi hisoblanadi. Oila bamisoli qalb, vijdon, axloq, haq, adolat, sabr-toqat va mehr sohibi bo'lgan ixlos maskanidir. Bu maskanda inson o'z hayot mazmunini, vazifasini, kelajakdagi orzu-umidlarini aniqlay oladi va taraqqiyot sari intiladi. Oila ma'naviyati bugungi kunda ham, kelajakda ham milliy o'zligimizni saqlash, taraqqiyotga erishish, farzandlarga to'g'ri hayot yo'lini ko'rsatishda eng muhim ijtimoiy maktab sifatida doimiy ahamiyatga ega bo'lib qolaveradi [4].

Xulosa: Xulosa qilib aytish mumkinki, oila ma'naviyati har bir jamiyat va millat hayotining umrboqiy mezonidir. Oila muqaddasligi, undagi hurmat-izzat, mehr-muhabbat va o'zaro ishonch har qanday yuksalish, taraqqiyot va baxtning negizini tashkil etadi. Oilasining ma'naviy boyliklarini e'zozlay olgan xalq kelajagi porloq, hayoti farovon va ijtimoiy barqaror bo'ladi. Eng muhimi, oila ma'naviyatiga sodiqlik milliy taraqqiyot, millat farovonligining eng asosiy kafolati sifatida qadrlanishi va ulug'lanishi lozim. Har bir inson, har bir oila o'z ma'naviyatini asrash va avlodlarga yetkazishda fidokor bo'lishi shu aziz vatanning, xalqimizning kelajagi uchun eng muhim burch hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirov, N. (2018). "Oila va jamiyat taraqqiyotida ma'naviy qadriyatlar". Toshkent: Ma'naviyat.
2. Alimova, F. (2019). "Oila muhitida ma'naviy tarbiya masalalari". Toshkent: O'zbekiston fanlari akademiyasi.
3. Buranov, S. (2021). "Zamonaviy oila va ma'naviyat: muammolar va yechimlar". Samarqand: Ilm ziyo nashriyoti.
4. Gaybullaeva, M. (2022). "Oila va ma'naviy qadriyatlarni rivojlantirish yo'llari". Toshkent: Iqtisodiyot.
5. G'aniyeva, M. (2020). "Oila tarbiyasida axloqiy omillar". Namangan: Farzand.
6. Jabborova, D. (2017). "Milliy g'oya va oila ma'naviyati". Toshkent: Akademya nashr.
7. Karimov, I. (2018). "Sog'lom oila – mustahkam jamiyat poydevori". Toshkent: Yangi asr avlodi.